

МАРИНЧАК Л. Р.

асистент кафедри фінансів
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу**МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ
БАНКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ**

Стаття присвячена дослідженню впливу макроекономічних факторів на депозитну діяльність банківських установ в Україні, зокрема в частині державного регулювання. Ефективність розробки та реалізації банками депозитної політики значною мірою залежить від стану національної економіки, політичної стабільності, динаміки основних економічних показників, рівня розвитку самої банківської системи. Тому, з огляду на бурхливі соціально-політичні та економічні зміни в Україні та їх наслідки для банківської сфери, питання ресурсного забезпечення сьогодні постає особливо гостро. Дослідження, проведене на основі аналізу макроекономічних передумов здійснення депозитної діяльності, розкриває пріоритетність державного регулювання та визначає основні напрямки удосконалення депозитної політики в контексті євроінтеграційного вектору розвитку банківської системи України.

Ключові слова: депозит, депозитна політика, макроекономічні фактори, державне регулювання, економічні нормативи, облікова ставка, обов'язкові резерви, доходи, витрати, заощадження, антикризове управління.

МАРИНЧАК Л. Р.

асистент кафедри финансов
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа**МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ДЕПОЗИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ОТЕЧЕСТВЕННЫХ БАНКОВ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ
БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ**

Статья посвящена исследованию влияния макроэкономических факторов на депозитную деятельность банковских учреждений в Украине, а именно в части государственного регулирования. Эффективность разработки и реализации банками депозитной политики в значительной степени зависит от состояния национальной экономики, политической стабильности, динамики основных экономических показателей, уровня развития самой банковской системы. Поэтому, учитывая бурные социально-политические и экономические изменения в Украине и их последствия для банковской сферы, вопрос ресурсного обеспечения сегодня стоит особенно остро. Исследование, проведенное на основе анализа макроэкономических предусловий осуществления депозитной деятельности, раскрывает приоритетность государственного регулирования и определяет основные направления совершенствования депозитной политики в контексте евроинтеграционного вектора развития банковской системы Украины.

Ключевые слова: депозит, депозитная политика, макроэкономические факторы, государственное регулирование, экономические нормативы, учетная ставка, обязательные резервы, доходы, расходы, сбережения, антикризисное управление.

MARYNCHAK L. R.

assistant of finance department
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas**THE MACROECONOMICAL BACKGROUND FOR THE DEPOSIT POLICY
OF DOMESTIC BANKS IN THE BANKING SYSTEM NOWADAYS**

The article investigates the impact of macroeconomic factors on deposit banking institutions in Ukraine, especially in terms of government regulation. The effectiveness of the contents and implementation of bank deposit policy is largely depend on the national economy, political stability, dynamics of the main economic indicators, development of the banking system. Therefore, given the turbulent socio-political and economical changes in Ukraine and their implications for the banking sector, the lack in resources becomes an especially actual problem today. A study is based on the analysis of the macroeconomic background for the deposit activity and reveals the priority of the state regulation as well as identifies the main vectors for the improvement of deposit policy in the context of European integration of the Ukraine's banking system.

Keywords: deposit, deposit policy, macroeconomic factors, government regulation, prudential standards, the discount rate, required reserves, income, expenses, savings, crisis management.

Постановка проблеми. Основною функцією банківської системи є мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів та перетворення їх на функціонуючий капітал, а передумовою для її виконання – формування надійної ресурсної бази банку через реалізацію ефективної депозитної політики.

У економічно розвинутих країнах світу перевагу надають опосередкованому економічному регулюванню банківських операцій, встановлення прямих лімітів і заборон здебільшого не допускається. Однак, з огляду на політичну та економічну невизначеність в Україні, та негативні наслідки, що призвели до кризових явищ у цілому суспільстві, проблема ресурсного забезпечення, в першу чергу за рахунок внутрішніх джерел, вимагає швидкого й ефективного регулювання з боку держави в частині розробки антикризової депозитної програми з метою відновлення довіри клієнтів до банківських установ та запобігання поглиблення фінансової кризи через нестачу ресурсів для забезпечення розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з формуванням ресурсної бази банків та реалізацією ними депозитної політики, визначені як основні у багатьох наукових працях. Зокрема, теоретичні та практичні засади формування банками депозитних ресурсів, проблеми депозитної політики та шляхи їх подолання досліджувалися такими зарубіжними фахівцями, як Г. Асхауер, Дж. Сінкі, Є. Жуков, О. Лаврушин, Г. Панова, В. Усоскін, Дж. Долан, В. Колесніков. Серед вітчизняних вчених, котрі висвітлюють у своїх працях ресурсний потенціал банків та окремі аспекти депозитної діяльності фінансово-кредитних установ, можна відзначити наступних: А. Мороз, О. Заруба, А. Кириченко, М. Савлук, Т. Смовженко, О. Васюренко, О. Дзюблюк, Б. Луців, Н. Кожель, А. Вожжов, С. Вожжов, Ю. Галіцейська, Л. Примостка та ін.

Однак, внаслідок появи нових факторів впливу на ринку банківських послуг, змін у законодавчій базі, фінансової та політичної нестабільності в державі, значна кількість питань досі залишаються відкритими і потребують глибокої оцінки та об'єктивного аналізу в площині ефективності реалізації депозитної політики та державного регулювання.

Розвиток банківської системи призвів до загострення конкурентної боротьби між банківськими установами за клієнтів, ресурси та ефективні напрями їх розміщення. Незважаючи на постійну увагу до проблематики провадження депозитної діяльності банків з боку науковців та практиків, слід зауважити, що існує потреба в її подальшому вивченні, зумовлена недостатнім рівнем висвітлення окремих аспектів депозитної політики банківських установ, зокрема впливу макроекономічних факторів на розробку та впровадження оптимальної депозитної програми в короткостроковому та довгостроковому періодах, підтримки і підвищення конкурентоспроможності, узгодження активно-пасивних операцій з метою отримання максимального доходу за одночасної мінімізації можливих ризиків та підтримання відповідного рівня ліквідності і фінансової стійкості.

Постановка завдання. Враховуючи актуальність проблеми вдосконалення депозитної політики, посиленої кризовим станом економіки та зростанням недовіри клієнтів до банківської системи, постає необхідність більш глибокого аналізу макроекономічних передумов депозитної діяльності вітчизняних банків з позиції її адаптації до умов фінансової та соціально-політичної нестабільності в сучасних умовах функціонування банківської системи.

Виклад основного матеріалу. Розроблення депозитної політики банку є досить складним процесом, що поєднує перспективний аналіз і прогнозування зовнішнього середовища (макроекономічні умови діяльності, кон'юнктура фінансових ринків, особливості оподаткування доходів від фінансової діяльності, державне регулювання банківської діяльності) та внутрішні умови функціонування банківської установи (місія і цілі банку, відносна дохідність різних активів з урахуванням фактора ризику і ліквідності та ін.), імовірнісний характер яких ускладнює її формування.

Суттєво ускладнює процес розробки депозитної політики мінливість зовнішнього середовища діяльності банків, що потребує, в свою чергу, її періодичного коригування, врахування прогнозованих змін і вироблення системи оперативного реагування. Тому формування депозитної політики банків пов'язано зі значними труднощами, навіть в умовах сталого розвитку економіки.

Першочерговим завданням у процесі розробки і реалізації банками депозитної політики є її відповідність макроекономічним параметрам. До макроекономічних факторів, які істотно впливають на процес залучення банками коштів вкладників, відносять:

- 1) державну політику, спрямовану на забезпечення політичної стабільності й сталого розвитку національної економіки, запобігання кризовим ситуаціям, сприяння розвитку підприємництва;
- 2) динаміку основних економічних показників (рівень інфляції, процентних ставок, безробіття тощо), а також соціально-економічний розвиток регіонів та їх інфраструктуру;
- 3) розвиток банківської системи та системи фінансово-кредитних інститутів;
- 4) довіру до банків та інших фінансово-кредитних інститутів, ступінь поінформованості населення про їх діяльність;
- 5) демографічну ситуацію в країні [1, с.85–86].

Державне регулювання банківської діяльності в ринковій економіці здійснюється, насамперед, у рамках самої банківської системи і знаходить своє вираження у впливі Центрального банку на комерційні банківські установи.

В Україні відповідальність за банківський нагляд несе Національний банк, вирішує питання контролю обсягу і структури грошової маси в обігу через вплив на комерційні банківські установи, зокрема на динаміку їх депозитів та активні операції, регулюючи тим самим макроекономічні процеси.

Вплив НБУ на діяльність комерційних банківських установ здійснюється через створення загальних законодавчих, виконавчих та судових умов, що дозволяють банкам реалізувати свої економічні інтереси; проведення заходів грошово-кредитного регулювання; встановлення економічних нормативів і нагляд за їх дотриманням з метою забезпечення ліквідності банківських балансів. На державному рівні регулювання діяльності банків відбувається шляхом використання НБУ методів прямого та непрямого впливу. Крім законодавчої бази, НБУ застосовує ряд обов'язкових економічних нормативів та норми обов'язкових резервів; визначає процентну політику за допомогою регулювання облікової ставки.

Зокрема, йдеться про нормативи ліквідності, дотримання яких повинно забезпечувати підтримання оптимального балансу між обсягами депозитів та кредитів, а також збалансованість структури активів та пасивів, в першу чергу, за строковістю. З метою підтримання ліквідності банк повинен мати певний резерв коштів для виконання непередбачених зобов'язань, які можуть бути обумовлені як змінами стану грошового ринку, так і фінансовим станом клієнтів або банків-партнерів [2, с. 286].

Не менш важливим інструментом грошово-кредитного регулювання є здійснення Національним банком України політики резервних вимог, яка полягає у встановленні для банківських установ норми обов'язкового резервування в процентному відношенні від суми залучених засобів. Таким чином НБУ виконує стимулюючу функцію: наприклад, для підвищення інвестиційної активності він проводить політику зниження норм резервних вимог, а тимчасове збільшення норми обов'язкового резервування за певних умов спричиняє зниження інфляційного тиску.

Створення системи обов'язкового резервування є однією із найсуперечливіших проблем у діяльності центральних банків, оскільки існування механізму резервування знижує загальний ризик банківської системи і забезпечує регулювання грошової маси. Проте, з іншого боку, така система має свої недоліки, позаяк значна частина кредитних ресурсів вилучається з банківського, а відтак і з виробничого сектора.

Саме тому Національний банк України (НБУ) скасував вимогу до банків щодо

формування частини обов'язкових резервів на окремому рахунку в Нацбанку. Відповідно до Постанови № 480 від 8 серпня 2014 р., починаючи з 19 серпня 2014 р., банки формують і зберігають увесь обсяг обов'язкових резервів на власному кореспондентському рахунку в Національному банку. Ухвалення зазначеного рішення додало банкам істотної гнучкості в управлінні власною ліквідністю – в їх оперативному розпорядженні опинилися додаткові кошти загальним обсягом близько 7 млрд грн.

Як за умов успішно діючої банківської системи, так і в кризовий період, потужним важелем впливу при здійсненні депозитної діяльності банківськими установами є процентна політика, так як в умовах жорсткої конкурентної боротьби за клієнтів та їхні вклади банки зазвичай підвищують відсотки по депозитах. Однак встановлення процентної ставки має бути добре прораховане та виважене, оскільки залучивши дорогі ресурси банку потрібно їх розмістити за вигідних умов і отримати прибуток, а зменшення маржі є недоцільним з точки зору прибутковості. Як зазначалося вище, на рівень процентної ставки впливає розмір облікової ставки НБУ. Це монетарний інструмент, за допомогою якого Національний банк встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів на відповідний період. Дисконтна ставка є основною відсотковою ставкою, яка залежить від процесів, що відбуваються в макроекономічній, бюджетній сферах та у грошово-кредитному секторі.

Слід зазначити, що за останні роки спостерігалась різновекторна тенденція щодо її зміни, а з початку 2014 року її розмір змінювався вже тричі. Починаючи з 13.11.2014 року розмір облікової ставки складає 14%, що є найвищим значенням з 2002 року. Підвищення облікової ставки негативно впливає на розвиток економіки в цілому, оскільки подорожчання кредитних ресурсів не сприяє вигідному фінансуванню суб'єктів господарювання комерційними банками для забезпечення їх стабільного функціонування та розвитку, проте є вимушеним заходом державного регулювання, що застосовується державою в рамках реалізації антикризової валютної політики, спрямованої на стабілізацію валютного курсу та ситуації на грошово-кредитному ринку.

Розробка депозитної політики передбачає не лише вибір напрямів депозитної діяльності, але й низку обмежень депозитної діяльності банків, які встановлюються законодавчими актами і нормативними документами НБУ, а також внутрішньою нормативною базою банків. Зокрема, мова йде про оподаткування доходів за депозитами, відносно якого в Україні дискусії точаться протягом останніх п'яти років. У різний час розглядалися різні варіанти цього інструменту. 4 липня 2014 року прийнято законопроект "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів від капіталу" № 4101а, згідно з яким, починаючи з 1 серпня, щомісяця з суми нарахованих відсотків на депозит банком автоматично стягується 15% податку, незалежно від розміру депозиту та доходів [3]. Безперечно, таке нововведення викликало неоднозначну реакцію з боку вкладників банківських установ, особливо, якщо врахувати умову сплати податку усіма власниками рахунків незалежно від суми отриманого доходу, проте в сучасних умовах постійного дефіциту державного бюджету та додаткових незапланованих витрат, суми яких неможливо передбачити і врахувати до проекту наступного бюджету, надходження у вигляді сплати такого податку слугуватимуть додатковим джерелом ресурсів. За підрахунками експертів, в 2014 році додаткові надходження в бюджет від оподаткування пасивних доходів складуть близько 4,6 мільярда гривень, в 2015 р. – близько 10,2 мільярда грн.

Вважаємо оподаткування доходів за депозитами цілком виправданим, оскільки Україна проходить шлях банківських реформ у зв'язку із євро інтеграційним курсом, а це означає відповідність європейським і світовим стандартам, у тому числі й щодо питань оподаткування. Сплата податку на пасивні види доходів існує в більшості країн світу вже протягом тривалого часу, тому в Україні дане питання довго вивчалось і нарешті реалізувалось у відповідний закон. На думку банкірів, в сучасних умовах запровадження адміністрування такого податку не викликало великого резонансу, оскільки негативна динаміка щодо обсягів вкладень з початку 2014 року є наслідком зовсім інших факторів,

насамперед – зростання недовіри до банківської системи через фінансову неспроможність та банкрутства цілого ряду банківських установ.

Вагоме значення для стимулювання залучення депозитів та суттєвою складовою депозитної політики як держави, так і окремої банківської установи, є гарантія цілісності вкладів, що зумовлює значимість такого аспекту нормативно-правового регулювання, як система гарантування вкладів фізичних осіб. Це питання, на нашу думку, заслуговує особливої уваги, оскільки проблема довіри населення до банківських установ завжди була і залишається особливо актуальною.

В Україні у 1998 році створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, функціонування якого на даний момент регулюється Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Відповідно до Закону, основним його завданням є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Кожному вкладнику банку Фонд гарантує відшкодування коштів за його вкладом та відшкодовує кошти в розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані на день прийняття рішення Національним банком України про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, у розмірі загальної суми вкладів, але не більше 200 тисяч гривень [4]. Головним недоліком даної системи є те, що вкладник набуває право на одержання гарантованої суми відшкодування коштів після прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку. Крім цього, захищеними є вклади лише фізичних осіб, щодо юридичних осіб страхування ризиків не передбачено.

Окрім захисту коштів дрібних вкладників, система страхування депозитів має захищати безпеку платіжної системи, запобігати виникненню кризових ситуацій, сприяти роботі з проблемними банками. Страхування депозитів – це лише один із компонентів системи фінансової безпеки, котра повинна також включати надійний правовий режим, стабільне макроекономічне середовище, дотримання стандартів бухгалтерського обліку і аудиту, адекватну систему ліцензування, жорсткий пруденційний нагляд, належний режим розкриття інформації [5, с.141]. Таким чином, сьогодні особливо актуальною є проблема довіри до банківської системи через банкрутство та фінансові проблеми значної кількості банків, тому система страхування та гарантування вкладів повинна відповідати новим викликам і зазнати вдосконалення.

Розглядаючи державне регулювання депозитної діяльності в Україні, особливу увагу слід приділити аналітичній оцінці макроекономічних показників як окремого регіону, так і держави в цілому, позаяк вона має визначальне значення з точки зору вивчення потенційного вкладника – фізичної чи юридичної особи, оскільки стан економічного розвитку країни визначає можливості їх заощаджень у відповідності до наявних доходів. Зокрема, попит на депозитні продукти і послуги прямо залежить від таких чинників, як рівень доходів та витрат населення, середньомісячна заробітна плата працівників, рівень безробіття, економічний розвиток регіонів, їх інфраструктура, демографічна ситуація, рівень довіри до банківської системи тощо.

Аналіз макроекономічних показників почнемо із найголовнішого – обсягу ВВП, який характеризує загальний рівень розвитку економіки, а також стан промислового виробництва, сільського господарства, торгівлі та інвестицій. Відповідні статистичні дані наведено в таблиці 1.

Отже, за досліджуваний період очевидно є тенденція до зростання ВВП у посткризовий період стабілізації економіки (протягом 2010–2013 років), зростали також обсяги роздрібного товарообороту підприємств та обсяги продукції сільського господарства. Проте капітальні інвестиції зменшились в обсягах за 2013 рік на 15,8 млрд грн (або на 6%), а обсяг реалізованої продукції за 2013 рік знизився на 289,4 млрд грн (20,7%) порівняно з 2012 роком. У зв'язку зі складною політичною та економічною ситуацією, що склалася в Україні з кінця 2013 року і триває протягом усього 2014 року, усі макроекономічні показники суттєво погіршились. Зокрема, обсяг ВВП за II квартал 2014 року склав всього 372 770 млн грн, що становить 95,4 % від показника відповідного періоду попереднього року; значно скоротилися

обсяги капітальних інвестицій та обсяги реалізації товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках, що пояснюється багатьма факторами впливу [6].

Таблиця 1

Динаміка макроекономічних показників розвитку за 2008–2013 рр. (у фактичних цінах, млн грн.)*

Період	ВВП	Обсяг реалізованої промислової продукції	Обсяг продукції сільського господарства	Капітальні інвестиції	Обсяг роздрібного товарообороту підприємств
2008	948 056	917 036	152 210	272 074	246 903
2009	913 345	806 551	154 202	192 878	230 955
2010	1 082 569	1 065 851	189 405	189 061	280 890
2011	1 302 079	1 331 888	253 569	259 932	350 059
2012	1 411 238	1 400 680	261 835	263 728	405 114
2013	1 454 931	1 111 269	308 100	247 892	429 242

*Джерело: складено автором за [6].

Насамперед, зараз основні проблеми, що тягнуть українську економіку вниз, – це військові дії на Донбасі. Сумарно Донецька і Луганська області забезпечували приблизно 16% ВВП країни, і нинішні події, зрозуміло, унеможливають нормальну роботу підприємств на сході України. Причому ці складнощі не обмежуються двома областями: ускладнюється логістика та знижується ефективність роботи компаній сусідніх Дніпропетровської та Харківської областей. Окрім військових дій на сході, основними ризиками для української економіки є подальше погіршення торгових відносин з Росією, і, як наслідок, скорочення експорту в РФ, а також газовий конфлікт, що може призвести до необхідності обмежувати споживання газу підприємствами промисловості та подальшого спаду виробництва.

Доцільним є також аналіз інфляційних процесів та зайнятості (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників зайнятості та індексів цін за 2008–2013 рр.*

Період	Зайняте населення (у середньому за період з поч. року), тис. осіб	Кількість зареєстрованих безробітних (на кін. періоду), тис. осіб	Індекс споживчих цін, % (до грудня попереднього року)	Індекс цін виробників промислової продукції (до грудня попереднього року)
2008	20 972	845	122,3	123
2009	20 192	532	112,3	114,3
2010	20 266	545	109,1	118,7
2011	20 324	483	104,6	114,2
2012	20 354	507	99,8	100,3
2013	20 404	536	100,5	101,7

*Джерело: складено автором за [6].

Отже, динаміка розглянутих показників прогнозована і демонструє на кінець 2013 року підвищення рівня зайнятості та незначні темпи інфляції, що свідчить про відносно стабільну ситуацію на ринку товарів, послуг та робочої сили. Однак, знову ж таки, протягом 2014 року показники суттєво змінилися в гіршу сторону: в серпні 2014 порівняно з груднем 2013, індекси цін виробників промислової продукції зросли на 24,4%, індекс споживчих цін – на 12,9%, індекс реальної зарплати знизився до 96,9%. Щодо зайнятості, рівень безробіття в

січні 2014 року в Україні склав 1,9% до загальної кількості працездатного населення проти 1,8% у грудні 2013 року і проти 2% в січні минулого року. Проте доцільно також зауважити, що найскладнішою проблемою для нашої держави, особливо в умовах фінансово-економічної кризи, є приховане безробіття. Статистичні дані не відображають реальну картину щодо зайнятості, проте за даними експертів реальна кількість біженців зі східних областей і Криму перевищила 1 млн осіб, тому держава повинна розробити програму допомоги працевлаштування вимушеним біженцям для забезпечення їм засобів існування.

Позаяк праця є одним із основних джерел багатства, суспільство на всіх етапах розвитку цікавило питання ефективності використання робочої сили, оскільки доведено, що зростання безробіття на 1% скорочує ВВП на 2%. Всю глибину проблеми ми відчуваємо сьогодні, спостерігаючи поглиблення бідності та соціальної нестабільності у суспільстві, зростання злочинності, порушення рівноваги з боку попиту і пропозиції робочої сили, недовикористання суспільних ресурсів. Таким чином, проблема безробіття в Україні набуває особливої актуальності і потребує глибокого наукового аналізу та вироблення ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни і зменшення рівня безробіття до мінімального соціально-допустимого рівня.

Інфляція, на наш погляд, має визначальний вплив на потенційні можливості вкладників банків, оскільки зростання цін за незмінних доходів веде до зниження рівня заощаджень, а відтак, і до зменшення обсягів залучених депозитів. Серед основних причин інфляції в Україні можна назвати наступні: 1) девальвація національної валюти (неефективна валютна політика, дефіцит валюти); 2) воєнні дії в країні (війна на сході України спровокувала непередбачені витрати на армію, відтік капіталу, промислові регіони не приносять прибутку); 3) високий рівень корупції (користуючись складною ситуацією в Україні, багато чиновників та політиків продовжують «відмивати гроші»); 4) непомірно високі відсоткові ставки за кредитами (неадекватна процентна політика); 5) недоліки в системі оподаткування (велика частина бізнесу знаходиться «в тіні» через непосильний тягар податкового навантаження).

Отже, прогнози розвитку подій невтішні, перш за все, через політичну невизначеність, оскільки зараз не можна передбачити, доки буде тривати конфлікт на Донбасі і скільки витрат держава спрямує на його врегулювання. Велика кількість підприємств в зоні військових дій не має можливості працювати або взагалі зруйновані, панічні настрої в суспільстві, торгова війна з Росією та багато інших чинників негативним чином відображаються в усіх галузях національної економіки. Усі вище перелічені проблеми потребують відповідної реакції та ефективного вирішення з боку держави. Насамперед, йдеться про структурні зміни в економіці, задекларовані в Угоді про асоціацію з Євросоюзом, котрі покликані привести усі сфери життєдіяльності суспільства до європейських і світових стандартів, а головною метою їх проведення є забезпечення підвищення рівня добробуту держави і кожного її громадянина.

На сьогодні в Україні, на жаль, доходи населення, і відповідно, витрати й заощадження, залишаються досить низькими, про що свідчить статистика (табл. 3). Як бачимо, за останні 5 років реальні і номінальні доходи та витрати населення пропорційно зростають, і у 2013 році українці отримали номінальних доходів на суму 1 529,4 млрд грн, що у 1,8 разу більше базового 2008 року. Відповідно, заощадження громадян також збільшились у 2,5 разу: з 52 млрд грн до 132,5 млрд грн. Середньомісячна заробітна плата працівників у 2013 році виросла на 7,9 % у порівнянні з попереднім 2012 роком і становила 3 265 грн (на 80,8 % вища, ніж у 2008). Проте слід зазначити, що незначне зростання зарплати не компенсує інфляційні зміни, що означає реальне збільшення витрат.

Протягом 2013 року вищевказані показники продовжували зростати, однак з 2014 ситуація кардинально змінилася і надалі набуває негативних тенденцій внаслідок розглянутих нами причин. Оскільки державний бюджет не був розрахований на великі обсяги додаткових витрат, що виникли у зв'язку із колосальними потребами на армію і

оборону, всі видатки довелося різко скоротити, а зарплати і пенсії заморозити. Зокрема, за перший квартал 2014 року заощадження населення скоротилися на 38,3 % у порівнянні з відповідним показником 2013 року.

Таблиця 3

Динаміка доходів, витрат та заощаджень населення за 2008–2013

Період	Доходи населення всього			Витрати населення (без заощаджень), млн грн.	Заощадження, млн грн.	Середньомісячна номінальна зарплата працівників, грн.	Темпи зростання середньомісячної зарплати, %	Індекс реальної середньомісячної зарплати працівників, %
	Номінальний, млн грн.	Наявний, млн грн.	Реальний наявний з урахуванням інфляції, %					
2008	845 641	634 493	107,6	793 630	52 011	1806	-	-
2009	894 286	661 915	90,0	813 909	80 377	1 906	105,5	90,8
2010	1 101 175	847 949	117,1	939 308	161 867	2 239	120,0	110,2
2011	1 266 753	988 983	108,0	1 143 630	123 123	2 633	117,6	108,7
2012	1 457 864	1 149 244	113	1 310 584	147 280	3 026	114,9	114,4
2013	1 529 406	1 190 351	105,3	1 396 836	132 570	3 265	107,9	108,2

*Джерело: складено автором на основі [6].

Це дає нам підстави стверджувати про погіршення загального стану доходів і витрат населення та скорочення частки заощаджень. Зокрема, на кінець 2013 року заощадження населення становили 132,3 млрд грн, що на 23,6% менше відповідного періоду попереднього року, і протягом 2014 вони продовжують скорочуватися. Враховуючи високі темпи інфляції та девальвації національної валюти, купівельна спроможність населення України помітно зменшилась, що, безперечно, негативним чином відобразилось на обсягах заощаджень.

На рис. 1 зображено частки витрат і заощаджень у загальній структурі доходів населення.

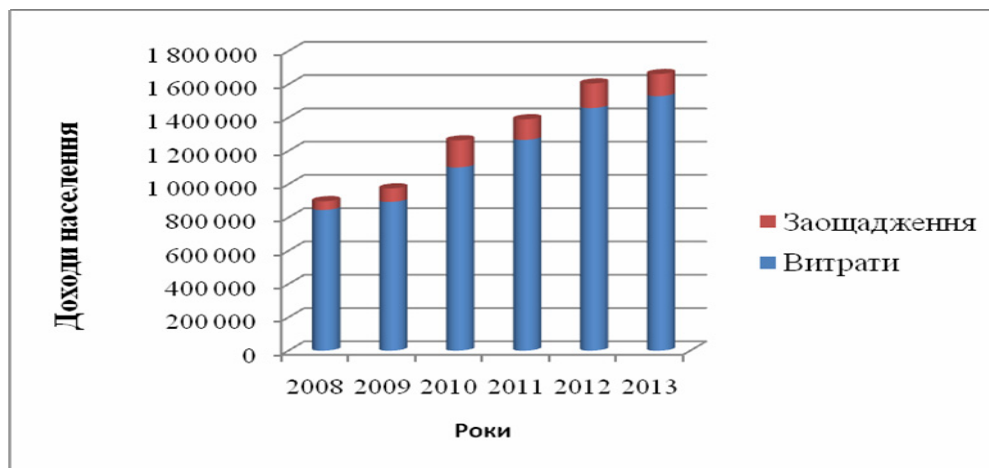

Рис. 1. Структура та динаміка доходів населення України за 2008–2013 рр.

Незважаючи на те, що протягом останніх років спостерігалася тенденція до зростання обсягу валових збережень населення, це не означає, що проблема формування заощаджень втрачає свою актуальність в Україні. Для вітчизняної економіки це більш актуальне завдання, ніж для розвинутих країн, оскільки коло альтернативних внутрішніх джерел обмежене, а зовнішні інвестиції надходять повільно і в недостатньому обсязі.

Отже, можна стверджувати, що в Україні склалися непрості умови для активізації депозитної діяльності та заохочення банками клієнтів до розміщення своїх заощаджень, що

підкреслює необхідність удосконалення депозитної політики як на державному рівні з точки зору регулювання і контролю, так і на рівні банківських установ у роботі з вкладниками.

Стосовно оцінки макроекономічного стану в регіональному аспекті, то важливим є факт, що в Україні існує проблема нерівномірного розміщення продуктивних сил, внаслідок чого спостерігається суттєва різниця у рівнях розвитку окремих регіонів. Це, своєю чергою, відобразилось на кредитно-інвестиційній політиці цих областей і диференціації цін на кредитні та депозитні продукти залежно від їх попиту і пропозиції на банківські ресурси. Прикладом слугують дані про залишки коштів на депозитних рахунках юридичних осіб у розрізі регіонів: станом на 1.04.2013 року на депозитних рахунках суб'єктів господарювання знаходилось 175,8 млрд грн, з яких 94,4 млрд (53,7 %) – у м. Київ та Київській області, 19,3 млрд (11 %) – у Дніпропетровській області, 16,7 млрд (10 %) – у Донецькій, зі слабо розвинутих регіонів 5 млрд грн зберігають в Тернопільській області і лише 718 млн – в Івано-Франківській (3 % і 1 % відповідно). Очевидно, що рівень депозитної активності значно вищий у промислово розвинутих регіонах та у Києві і області, що відображається і в кредитних можливостях та перевагах для населення і підприємств цих областей.

Регіональний аспект розвитку банківської системи в Україні на сьогодні надзвичайно актуальний, так як політичний і військовий конфлікт, що виник у 2014 році на сході України та анексія Автономної республіки Крим стали причиною глибокої системної кризи, що охопила усі сфери життєдіяльності окремих областей країни (зокрема Луганської та Донецької). Більшість банків, які мали розгалужену сітку філій та відділень у цьому регіоні, несуть значні збитки через напади на їх установи, пограбування, незаконне захоплення приміщень і майна, навмисні пошкодження банківського обладнання тощо.

Тому завданням банківської системи є ефективний та раціональний перерозподіл фінансових ресурсів між регіонами та галузями національної економіки з метою задоволення існуючих потреб у коштах, а також швидка та правильна реакція менеджерів на можливі ризики і виклики, з якими стикаються банківські працівники в тимчасово окупованих регіонах України.

Масштаби сьогоденішньої банківської кризи подолати буде надзвичайно складно, адже на 1.11.2014 року загальний результат діяльності усіх банків склав 13,5 млрд грн збитку (на 1.01 2014 прибуток дорівнював 1,44 млрд грн). Отже, перед банківською системою та урядом поставлено надзвичайно важливе завдання: мінімізувати негативний вплив усіх факторів на банківський сектор і забезпечити чіткий та дієвий механізм регулювання грошово-кредитного ринку з метою недопущення поглиблення кризи, оскільки ця ситуація може призвести до вкрай непередбачуваних наслідків, з якими прийдеться дуже тривалий час боротися.

Висновки. Таким чином, система банківського управління повинна мати на меті застосування ефективного ризик-менеджменту з метою усунення та запобігання негативних факторів впливу на результати своєї діяльності, здійснювати постійний моніторинг усіх видів діяльності та забезпечувати фінансову стійкість і ліквідність. Особливу роль у діяльності банку відіграє прибутковість, оскільки досягнення задовільного рівня прибутку дає змогу нарощувати капітал, формує основу життєдіяльності та зростання банківських активів.

Державне регулювання депозитної діяльності полягає, насамперед, у забезпеченні належних умов економічного розвитку держави та сприятливих макроекономічних передумов, адже від рівня доходів громадян залежать потенційні можливості їх заощаджень та інтерес до подальшого їх розміщення. Очікування від майбутніх структурних змін в усіх сферах суспільного життя в контексті євроінтеграційного курсу України формують оптимістичні прогнози, оскільки рівень довіри до нашої держави з боку світової спільноти та міжнародних фінансово-кредитних організацій, від яких надходить значний обсяг фінансування та допомоги, є досить високим. Тому державі потрібно належним чином використати наданий їй кредит довіри як від населення, так від країн, що активно допомагають Україні подолати кумулятивну кризу, і максимально використати усі

можливості задля успішного розвитку нашої держави та підвищення добробуту її громадян. Це, у свою чергу, забезпечить відновлення довіри до банківської системи та створить передумови для успішної реалізації депозитної політики, ефективного перерозподілу фінансових ресурсів у процесі розширеного відтворення.

Список використаних джерел

1. Васюренко О.В. Банківські операції : навчальний посібник / О.В. Васюренко. – К. : Знання, КОО, 2000 . – 243 с.
 2. Стелмах В.С. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду: Глосарій банківської термінології [Електронний ресурс] / В.С. Стелмах, В.І. Міщенко // Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123427
 3. Про внесення змін і доповнень до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів від капіталу [Електронний ресурс] : закон України № 4101а від 18.06.2014 / ВРУ. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4>
 4. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] : закон України № 4452-VI від 23.02.2012 / ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
 5. Дзюблюк О.В. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики / О.В. Дзюблюк, Ю.М. Галіцейська. – Тернопіль : Вектор, 2012. – 208 с.
 6. Статистичний бюлетень НБУ [Електронний ресурс]. – Жовтень 2014. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document>
-